

לשוננו לעם

עורכים: ע' איתן ומ' מדן

כרך טז, תשכ"ה

האקדמיה ללשון העברית
מוגן בזכויות יוצרים

לשוננו לעם

קונטרסים עממיים לענייני לשון
בעריכת ע' איתן ומ' מדן

אדר ב' תשכ"ה

מחזור טז, קונטרס ה (קנז)

כללי הקמץ הגדול

(לפי החלטות האקדמיה ללשון העברית)

מאת

יצחק זיגלמן

הוצאת המזכירות המדעית של האקדמיה ללשון העברית
ירושלים

דפוס רפאל חיים הכהן בע"מ, ירושלים

דברי הקדמה

הכללים, שפרסמה האקדמיה ללשון העברית בנטיית השמות המנוקדים בקמץ הגדול, התנועה הנפוצה ביותר בלשון, מהווים מפנה בעבודת הכוונת הלושון בימינו: בפעם הראשונה ניתנו הדברים — בחתימת שר החינוך והתרבות הקודם, אבא אבן — כחוק ממשלתי מחייב; ואשרי דורנו, שזכה לכך! הכללים סוכמו לאחר בירור מקיף ויסודי, "נשקל הממצא בניקוד המקראי המקובל ובשרידי הניקודים הקדמונים וכן הנוהג היום בפיהם של יוצאי גלויות שונות — ועל-פי שיקול זה הכריעה האקדמיה בין הדרכים השונות בנטייה".

ברם, הכללים, כפי שניתנו ב"לקוט הפרסומים" הממשלתי ובפרסום מיוחד של האקדמיה, אינם ברורים די צורכם למורה, ומכל-שכן לעם. הם לא ניתנו תמיד בסדר סביר, ולשונם קצרה, אם כי חד-משמעית; כללי הקמץ הרגיל (כלומר הקמץ הבלתי קיים), שמקומו במרבית משקלי הקמץ, ניתנו כבדרך-אגב, כדבר המובן מאליו... — כי-על-כן גמסרו הדברים בצורת כללי חוק.

לפיכך ניסיתי בחוברת זו לשוות לכל הכללים הנ"ל צורה לימודית. הארכת בפרק הראשון (הקמץ שאינו מתקיים), וכן הרביתי בדוגמות של משקלי הקמץ הקיים גם בצורות יחיד, אעפ"י שבהן אין הבדל מעשי בין הקמצים — למען יקבל המעיין תמונה שלמה וברורה.

החוברת הזאת תשמש גם כעזר למורים ולתלמידים, המשתמשים בספרי דקדוק שונים, שרובם ככולם עדיין לא תוקנו לאחר הופעת כללי האקדמיה; בעזרת חוברת זו יתקנו ידיעותיהם בתורת הלשון.

תודתי נתונה בזה לר' ניסן ברגרין מירושלים, חבר האקדמיה, שהאיל
לעבור על החוברת ולהעיר הערותיו; הערות אלה היו נר לרגליי בהתקנת
החוברת לדפוס; לד"ר נחום קרול מתל-אביב, שממכתביו לאקדמיה שאבתי
חומר נוסף על זה, שהיה בהחלטות המקוריות; ולעורכי "לשוננו לעם"
שעמלו וטרחו לצרף הצירופים הנ"ל.

י"ז

ה ק מ ן הגדול הרגיל

א. תנאי קיומו של הקמץ הגדול

הקמץ הגדול הרגיל מצוי, בדרך כלל, בשני תנאים: בהברת הטעם ובהברה שלפני הטעם. ברדת הטעם למטה (לאמור, בהתקדם הטעם לסוף התיבה), מחמת נטייה או מחמת צורך אחר – יישמט הקמץ (ישתנה לשווא).
לדוגמה:

1) דְּבָרַי, 2) נִדְבָה, 3) מְלָכִים, 4) עֲרָפֶל
--

1. דְּבָרַי (שני קמצים: הקמץ השני קיים בהברה המוטעמת בְּ, והראשון – בהברה שלפני המוטעמת ד).
2. נִדְבָה (שני קמצים; סיבת קיומם כנ"ל).
3. מְלָכִים (הקמץ הוא בהברה שלפני הטעם).
4. עֲרָפֶל (כנ"ל).

בשינויי הטעם:

1. (דְּבָרַי) דְּבָרַי, דְּבָרְךָ, דְּבָרִים – הקמץ בד' נשמט, לאמור, הסך שווא, משום שהיה עליו להיות בהברה השלישית לפני הטעם (דְּבָרַי, דְּבָרְךָ, דְּבָרִים – צורות הסותרות את האמור לעיל).
2. (נִדְבָה) נִדְבָתִי, נִדְבָתָם – הקמץ ב-ד' נשמט מהסיבה דלעיל.
3. (מְלָכִים) מְלָכִיכֶם – שוב נשמט הקמץ ב-ל' מאותה סיבה:

התרחקות הטעם; ולולא נשמט הקמץ, כי אז היה בהברה השלישית לפני הטעם – מְלֻכִּיכֶם (כנ"ל).

שים לב: לא כן מְלֻכִּי, מְלֻכִּינוּ – כאן הקמץ לא יישמט, משום שעל אף שינוי התיבה, עדיין עומד הוא בהברה אחת לפני הטעם:

4. (עֲרָפֶל) עֲרָפֶלוֹ, עֲרָפְלִים – הקמץ בר' נשמט בשל התרחקות הטעם.

דְּבַר-הַיְלָדִים, נְדִבַת-הָאִישׁ, מְלֻכֵי-יִשְׂרָאֵל, עֲרָפֶל-הַבּוֹקֵר¹

שים לב: בתיבת הנסמך יישמט הקמץ גם בהברה שלפני הטעם הפורמלי, מאחר שההטעמה מתרפה בה; הטעם בצירוף הסמיכות עיקרו בתיבת הסומך.

ב. בעיות נספחות

בשל שינוי התיבות והישמטות הקמץ מתעוררות בעיות אחדות:

1. לפעמים עלולים להתהוות שני שוואים נעים – מצב שהוא ללא-נשוא בלשונו. המוצא – במקום השווא (הראשון) באה תנועה².

1. כדי לציין צורות סמיכות נשתמש בחוברתנו בסימן המקף (-), אם כי בדרך כלל אין להוסיף את המקף על צורות סמיכות רגילות.
2. עפ"י ר' זלמן הינא בעל "צהר התיבה" – התנועה הבאה במקום השווא הראשון, תנועה קלה היא; ואילו השווא השני נשאר נע כפי שהיה, אם גם באה לפניו תנועה המכונה קצרה. המדקדים הגרמניים – מאה שנה אחרי הרז"ה – כינו את השווא הבא במקום תנועה בשם שווא מרחף או בינוני – לא נע ולא נח. לשיטת הקדמונים ולדעת רוב מדקדי זמננו השווא בצורות מְלֻכִּי, נְדִבַת וכדו' נח הוא.

- (א) דָּבָר - דְּבָרָה, דְּבָרִים, דְּבָרִי < דְּבָרֶיךָ, דְּבָרֶיכֶם < דְּבָרֶיכם.
 (ב) גְּדָה - גְּדַת < גְּדַת־, גְּדַתִּי, גְּדַתְּךָ.
 (ג) מְלָכִים - מְלָכִי < מְלָכֶיךָ, מְלָכֶיכֶם < מְלָכֶיכם.
 (ד) עֲרָפֶל - עֲרָפֶל־ < עֲרָפֶל, עֲרָפֶלִים < עֲרָפֶלִים.

2. והתנועה הבאה במקום השווא הראשון - כיצד ?

- (א) לעתים הרי זו התנועה המורכבת עם עצם השווא :
 עֲרָפֶל - עֲרָפֶלִים, אָנָשִׁים - אָנָשִׁי, חֲדָשִׁים - חֲדָשִׁי.
 (ב) תנועה זו, הבאה במקום שווא, יסוד לה בדרך כלל בשורש התיבה (ובייחוד במשקלים הסגוליים): מְלָכִים - מְלָכִי (הפתח נמצא ב-מְלָכִי), מְלָכוֹת - מְלָכוֹת־ (מְלָכָה); דְּרָכִים - דְּרָכִי (עפ"י דְּרָכִי); נְשָׁפִים - נְשָׁפִי (נְשָׁפִי); שְׁמָלוֹת שְׁמָלוֹת־ (שְׁמָלָה); סְפָרִים - סְפָרִי (סְפָרִי); עֲדָרִים - עֲדָרִי (עֲדָרִי); בְּקָרִים - בְּקָרִי (בְּקָרִי).
 במקרים אחרים בא חירק במקום השווא: גְּדָה - גְּדַת־, גְּדַתִּי; גְּדָת־ גְּדָת־, גְּדָתִי; דְּבָרִים - דְּבָרִי, דְּבָרֶיךָ.

3. בעקבות הכללים הנ"ל (הישמטות הקמץ בשל הידחות הטעם למטה; השתנות השווא הראשון של שני שוואים נעים רצופים לתנועה) נקוט כלל חדש, הנוגע לנטיית הרבים והרבות, והיפה לכל משקלי הלשון:

- (א) השמות המתרבים ב-ים, בין אם הם ממין זכר ובין אם הם ממין נקבה - נטייתם מתקיימת בכל משקלי הלשון לפי צורת נפרדם, חוץ מנטיית גוף שני וגוף שלישי (נוכחים, נוכחות) רבים (-יכם -ן, -יהם -ן). המתקיימות לפי צורת נסמכם: מְלָכִים - מְלָכִי, מְלָכֶיךָ, מְלָכֶיכֶם וכו', אבל מְלָכֶיכֶם, מְלָכֶיךָ - לפי צורת הנסמך מְלָכִי. וכן: עֲפָרִי, עֲפָרֶיךָ וכו' לפי עֲפָרִים, אבל עֲפָרֶיכֶם וכו' לפי צורת הנסמך עֲפָרִי; נְעָרִי, נְעָרֶיךָ לפי נְעָרִים, אבל נְעָרֶיכֶם, נְעָרֶיךָ לפי צורת הנסמך נְעָרִי; דְּבָרִי, דְּבָרֶיךָ מן דְּבָרִים, אבל דְּבָרֶיכֶם, דְּבָרֶיךָ, לפי צורת הנסמך דְּבָרִי וכו'. דוּד - דוּדִים, דוּדִי, דוּדֶיךָ, דוּדֶיכֶם, דוּדֶיךָ, דוּדֶיכֶם, דוּדֶיכֶם - לפי צורת הנסמך דוּדִי.

ב) השמות המתרבים ב-זוּת, בין אם הם ממין נקבה ובין אם הם ממין זכר - נטייתם מתקיימת בכל משקלי הלשון אך ורק על יסוד צורת נסמכם. נטיית שְׁמֵלוֹת: צורת הנסמך שְׁמֵלוֹת - לכן תהא כל הנטייה על יסוד שְׁמֵלוֹת - שְׁמֵלוֹתִי, שְׁמֵלוֹתֶיךָ, שְׁמֵלוֹתֵיכֶם וכו'. או, לדוגמה, נטיית מְחַבְּרוֹת. צורת הנסמך - מְחַבְּרוֹת, ומכאן הנטייה: מְחַבְּרוֹתִי, מְחַבְּרוֹתֶיךָ, מְחַבְּרוֹתֵיכֶם וכו'. שְׁלַחְנוֹת - שְׁלַחְנוֹתִי, שְׁלַחְנוֹתֶיךָ וכו'.

ג. הקמץ המוטעם בהברה הסופית

- דינו בסמיכות ולפני כֶּם -כֶּן

דָּבָר, זִמְרָה, חֲלִבָּן, מוֹשָׁב, כְּתָב, רֶץ וכו';
מְטָה, מְלָכָה, דְּגֻמָּה וכו'; מוֹצָא, תָּא וכו'

כל קמץ בהברה סופית מוטעמת (וזאת בכל משקלי הלשון ללא יוצא מן הכלל!) ישתנה בסמיכות ולפני כינוי הנוכחים (ביחיד וביחידה) לפתח:

דָּבָר - דְּבִרָה, דְּבִרְכָם; זִמְרָה - זִמְרָה, זִמְרָכֶם; חֲלִבָּן - חֲלִבָּנִי, חֲלִבָּנֶיךָ, חֲלִבָּנֵיכֶם; מוֹשָׁב - מוֹשְׁבִי, מוֹשְׁבֶיךָ, מוֹשְׁבֵיכֶם; כְּתָב - כְּתָבִי, כְּתָבֶיךָ, כְּתָבֵיכֶם; רֶץ - רֶצְוֹ, רֶצְוֶיךָ, רֶצְוֵיכֶם; מְטָה - מְטַתִּי, מְטַתְּךָ, מְטַתְּכֶם; מְלָכָה - מְלַכְתִּי, מְלַכְתְּךָ, מְלַכְתְּכֶם; דְּגֻמָּה - דְּגֻמַּתִּי, דְּגֻמַּתְּכֶם³.

שים לב: מוֹצָא, תָּא וכו' (א' בסוף המלה) - בסמיכות מוֹצָא־, תָּא־ (לאמור, הקמץ אינו משתנה), אולם בכינויי הנוכחים -כֶּם -כֶּן ישתנה הקמץ לפתח, כדין: מוֹצָאֶכֶם, תָּאֶכֶם וכו'.

3. צורת רבים של השמות כגון סְמֵטָה, כְּרֶסֶה, דְּגֻמָּה... (שנכתבו עד לתקופה האחרונה בא' בסופן בשל מוצאם הארמי וקצת ייכתבו בה') ונטייתם ברבים - יבואו בשתי דרכים: (1) דְּגֻמָּה - דְּגֻמָּאוֹת, דְּגֻמָּאוֹתֶיךָ, דְּגֻמָּאוֹתֵיכֶם; וכו'; (2) דְּגֻמָּה - דְּגֻמַּוֹת - דְּגֻמַּוֹתֵיכֶם וכו'.

הקמץ הגדול הקיים

ה. קיום הקמץ בכל התנאים

בניגוד לכללים הקודמים, בהם קבענו את קיומו ואת אי-קיומו של הקמץ, נסקור כעת צורות ומשקלים, שבהם מתקיים הקמץ בכל התנאים, לאמור, גם אם לא יהיה בהברת הטעם או בהברה שלפניה.

ואלה הצורות והמשקלים, שבהם מתקיים הקמץ כנ"ל⁶:

ו. הקמץ מתקיים בכל מקום שהוא בא לתשלום דגש,

כגון: חָרַט (במקום חָרַט, משקל פֶּעַל (קָטַל) - חָרַט - (סמ'), חָרַטִי, חָרַטָה, חָרַטְכֶם, חָרַטִים, חָרַטִי, חָרַטִיכֶם, חָרַטִיהֶם; פָּרַש - פָּרַשׁ (סמ'), פָּרַשִׁי, פָּרַשְׁכֶם, פָּרַשִׁים, פָּרַשִׁי; עָרִיץ - עָרִיץ, עָרִיצִי, עָרִיצְכֶם, עָרִיצִים, עָרִיצִי (מש' פֶּעַל); חָרוּץ - חָרוּץ, חָרוּצִים (פֶּעַל); (שָׂר) שָׂרִים, שָׂרִי, שָׂרִיכֶם, שָׂרָה, שָׂרוֹת, שָׂרוֹתֶיךָ, שָׂרוֹתֵיהֶם; (צָר) צָרִים, צָרִי, צָרִיכֶם, צָרָה, צָרְתֶּךָ, צָרוֹתֶיךָ.
מן פָּרִיץ, סָרִיס יש במקרא צורות על משקל פֶּעַל הבלתי דגוש: פָּרִיץ חיות, סָרִיס המלך, סָרִיסִי.

ז. הקמץ מתקיים במשקלים פֶּעַל, פֶּעַל (קָטַל, קָטַל)

ובמשקל המקביל להם מן המרובעים (משרשים בני ארבע אותיות),

---

6. אין הכללים הבאים מבטלים את כלל השתנות הקמץ המוטעם הסופי לפתח בצורות הסמיכות יחיד ובכינויי הנוכחים יחיד; הכלל הזה הוא סופי, וחל, כאמור כבר, על כל משקלי הלשון ללא יוצא מן הכלל.

המציינים עיסוק (של אדם או של כלי) ובשמות תואר המציינים
תכונות או מצבים, כגון:

גָּב, דֵּין, חֵיל, גָּמַד, נָס; נִיד, קָים, חֵיב, חֶלֶשׁ
וְסַת; אָפַר; פָּרַס, סָרַט; חָרַשׁ, פָּרַשׁ

גָּב - גָּבַהּ, גָּבַי, גָּבַהּ, גָּבַכֶּם, גָּבַי - (ולא גָּבַי, לפי הכללים
של הקמץ הבלתי-קיים). גָּבַי, גָּבַיְכֶם, גָּבַיְהֶם; חֵיל - חֵילֶם, חֵילְכֶם,
חֵילִים, חֵילֵי, חֵילֵיכֶם; קָים - קָיְמִים, קָיְמֵי; אָפַר - אָפְרֵי,
אָפְרָה, אָפְרָכֶם, אָפְרִים, אָפְרֵי, אָפְרֵיהֶם; פָּרַס - פָּרַסְי,
פָּרַסְי, פָּרַסְכֶּם, פָּרַסְי, פָּרַסְיְכֶם; חָרַשׁ - חָרַשׁ (סמ'),
חָרַשְׁכֶּם, חָרַשִׁים, חָרַשֵׁי, חָרַשֵׁיכֶם וכו'.

שים לב: בשמות במשקלים הנ"ל (פָּעַל, פָּעַל), וכן במשקל
המקביל לו מן המרובעים, אשר אינם מציינים עיסוק או
תכונה ומצב, אין הקמץ מתקיים בנטייה (לאמור, דינו
כבמשקלי הקמץ הבלתי קיים), כגון: אֵיל - אֵילִים, אֵילֵי, אֵילֵי,
אֵילֵיכֶם וכו'; (תן דעתך לצורות יחיד: אֵיל, אֵילֵי, אֵילֵי, אֵילֵיכֶם,
אֵילֵם); סֵדֶן - סֵדֶן, סֵדֶנִים, סֵדֶנִי, סֵדֶנִיכֶם; אָנָן - אָנָנִית,
אָנָנִית, אָנָנִיתִי וכו'; עָקַר - עָקַרִים, עָקַרֵי וכו'; (ביחיד: עָקַר,
עָקַרֵי, עָקַרֵי, עָקַרְכֶּם); כָּפַר - כָּפַרְתֶּם, כָּפַרְתֶּם, כָּפַרְתֶּם וכו'; סָפַסְל -
סָפַסְלִים, סָפַסְלֵי; פִּשְׁפֹּשׁ - פִּשְׁפֹּשִׁים, פִּשְׁפֹּשֵׁי, וכו'; קָרַקַס - קָרַקַסִים,
קָרַקַסֵי וכו'; וכן בשמות במ"ם תחילית מחסרי פ"ו (משקל מְפָעַל):
מָבֵט - מָבֵטִים, מָבֵטִי (ביחיד בסמ' מְבֵט-); מָבַע - מָבַעִים, מָבַעֵי,
מָבַעֵי, מָבַעֵיכֶם (ביחיד: מָבַע - מָבַעֵי, מָבַעֵי, מָבַעֵכֶם וכו';
מָנַע - מָנַעִים - מָנַעֵי; מָדַע - מָדַעִים - מָדַעֵי; מָסַע - מָסַעִים, מָסַעֵי
מָסַעֵי, מָסַעֵיכֶם וכו'.

7. המלה דָּפָא באה במקרא בביטול הקמץ: דָּפָאֵי -

ח. הקמץ מתקיים בשמות הפעולה של פעל

במשקל פֻּעֵלָה (קִטְּלָה) ושל המקביל לו במרובעים, ובשמות הפעולה של הפעיל במשקל הפְּעֵלָה (ובצורות אִפְעֵלָה, שהן צורות משנה של הפְּעֵלָה) וכן במשקלים הגזורים מהם, כמו הפְּעֵלִי, הפְּעֵלוֹת, כגון:

בִּקְשָׁה, כִּתְבָה, פִּרְשָׁה, נַחֲמָה; קִלְקֵלָה,
פִּרְנֹסָה; הִזְמְנָה, הִסְפְּקָה, אִוְהַרָה, הוֹצֵאָה,
הוֹדְעָה; הִגְדִּי, הִשְׁמַעוֹת.

בִּקְשָׁה - בִּקְשָׁתִי, בִּקְשָׁתְךָ, בִּקְשָׁתְכֶם, בִּקְשׁוֹת, בִּקְשׁוֹתֵי,
בִּקְשׁוֹתֵי, בִּקְשׁוֹתֵיכֶם וכו'.

קִלְקֵלָה - קִלְקַלְתִּי, קִלְקַלְתְּךָ, קִלְקַלְתֶּם, קִלְקַלְתִּי, קִלְקַלְתִּי,
קִלְקַלְתִּיהֶם וכו'.

הִזְמְנָה - הִזְמַנְתִּי, הִזְמַנְתְּךָ, הִזְמַנְתֶּם, הִזְמַנְתִּי, הִזְמַנְתִּי,
הִזְמַנְתִּי וכו'.

הוֹצֵאָה - הוֹצֵאתִי, הוֹצֵאתְךָ, הוֹצֵאתֶם, הוֹצֵאתִי, הוֹצֵאתִי,
הוֹצֵאתִי וכו' ⁸.

הִגְדִּי - הִגְדִּיתִי, הִגְדִּיתְךָ, הִגְדִּיתֶם, הִגְדִּיתִי, הִגְדִּיתִי,
הִגְדִּיתִי וכו'.

אִוְהַרָה - אִוְהַרְתִּי, אִוְהַרְתְּךָ, אִוְהַרְתֶּם, אִוְהַרְתִּי, אִוְהַרְתִּי,
אִוְהַרְתִּי וכו'.

אִגְדִּי - אִגְדִּיתִי, אִגְדִּיתְךָ, אִגְדִּיתֶם, אִגְדִּיתִי, אִגְדִּיתִי,
אִגְדִּיתִי וכו'.

שים לב: בשמות עצם על משקל פֻּעֵלָה (קִטְּלָה) ובמשקל המקביל לו במרובעים, שאינם שמות פעולה, בין שהם שמות נקבה של משקל פֻּעֵל ⁹ ובין בשמות אחרים, כגון יִבְשָׁה - אין הקמץ

8. בניגוד לשמות כגון הוֹצֵאָה, הוֹדְעָה וכו', שנטייתם על דרכים

אחרות; וראה סעיף טו 1.

9. וראה סעיף ז (הערה).

מתקיים, ונטייתם על דרך משקל פִּעֵלְת, כגון: יִבְשֶׁה - יִבְשֶׁת-,
 יִבְשְׁתִּי, יִבְשׁוּת, יִבְשׁוּתִי, יִבְשׁוּתִי; אֵילָה - אֵילָתִי, אֵילָתִי, אֵילוֹת,
 אֵילוֹתִי, אֵילוֹתִי וכו'; צִפְצָפָה - צִפְצָפֹתִי, צִפְצָפֹתִי, צִפְצָפֹת,
 צִפְצָפֹתִי; כִּרְכָרָה - כִּרְכָרֹתִי, כִּרְכָרֹתִי, כִּרְכָרֹת, כִּרְכָרֹתִי.

השם חֲטָאָה - נטייתו כמו חֲטָאת בביטול הקמץ: חֲטָאתִי, חֲטָאתִי,
 חֲטָאתְכֶם, חֲטָאות - חֲטָאותִי וכו'.

ט. הקמץ מתקיים בשמות בעלי סיום ׀ן, ׀תן, ׀ר,
 המציינים עיסוק או תכונה, וכן בשמות השאולים
 מלעז, כגון:

לְמִדָּן, קְבֻלָּן; גְּאוֹתָן; לְבָלָר, סְנִדְלָר,
 סְמֵרְטוֹרָר, בִּימָר; רוֹמָן, גְּרַפּוֹמָן.

לְמִדָּן - לְמִדּוֹ-, לְמִדְּנִי, לְמִדְּנָה, לְמִדְּנֶכֶם, לְמִדְּנִים, לְמִדְּנִי- (ולא
 לְמִדְּנִי), לְמִדְּנִי, לְמִדְּנִיכֶם וכו'; גְּאוֹתָן - גְּאוֹתָנִי, גְּאוֹתָנִי, גְּאוֹתָנִים,
 גְּאוֹתָנִי וכו'; סְנִדְלָר - סְנִדְלָרִי, סְנִדְלָרִי, סְנִדְלָרְכֶם, סְנִדְלָרִים -
 סְנִדְלָרִי, סְנִדְלָרִי, סְנִדְלָרִיכֶם וכו'; רוֹמָן - רוֹמָנִים - רוֹמָנִי וכו'.

שים לב: במשקלים הנ"ל, בשמות אשר אינם מציינים
 עיסוק או תכונה - אין הקמץ קיים בנטייה (ודינו כבמשקל
 הקמץ הבלתי קיים), כגון: בְּנִין - בְּנִינִים - בְּנִינִי (ולא בְּנִינִי);
 בְּנִינִי, בְּנִינִי, בְּנִינִיכֶם וכו' (ביחיד: בְּנִין - בְּנִינִי, בְּנִינִי, בְּנִינִיכֶם וכו');
 עֲנִינִי - עֲנִינִים - עֲנִינִי וכו'; שְׁלַחַן - שְׁלַחַנֹת - שְׁלַחַנֹתִי וכו' (ביחיד:
 שְׁלַחַן - שְׁלַחַנִי, שְׁלַחַנִי, שְׁלַחַנֶכֶם וכו'); אֲמִדָּן - אֲמִדָּנִים - אֲמִדָּנִי;
 פְּלַחַן - פְּלַחַנִים - פְּלַחַנִי; קָרְבָּן - קָרְבָּנֹת, קָרְבָּנֹתִי, קָרְבָּנֹתִי;
 קוֹלָר - קוֹלָרִים - קוֹלָרִי; אוֹלָר - אוֹלָרִים - אוֹלָרִי וכו'; סוֹדָר
 סוֹדָרִים - סוֹדָרִי; עֲכָבָר - עֲכָבָרִים - עֲכָבָרִי וכו'.

יא. הקמץ מתקיים במשקל פֶּעַל, כגון :

כָּלַל, פָּרַט, קָנַס, קָרַב, נִיר, חָשַׁשׁ, חָתַף

כָּלַל - כָּלַל-, כָּלְלִי, כָּלְלָהּ, כָּלְלָכֶם; כָּלְלִים - כָּלְלִי-, כָּלְלִיכֶם
וכו'; פָּרַט - פָּרְטִים, פָּרְטִי- וכו'; קָרַב - קָרְבִי, קָרְבִי, קָרְבְּכֶם,
קָרְבוֹת, קָרְבוֹת־, קָרְבוֹתִי וכו'; נִיר - נִירוֹת, נִירוֹת־ וכו'.
יוצאים מן הכלל : כְּתַב - כְּתָבִים, כְּתָבִי- כְּתָבִי, כְּתָבֶיכֶם וכו'
(ביחיד כרגיל במשקל זה: כְּתַב - כְּתָב־, כְּתָבִי, כְּתָבְךָ, כְּתָבְכֶם);
שָׁטַר - שָׁטְרוֹת, שָׁטְרוֹת־ (גם שָׁטְרִי-), שָׁטְרוֹתִי, שָׁטְרוֹתֶיכֶם וכו' (ביחיד)
שָׁטַר - שָׁטְרִי, שָׁטְרֶיכֶם); פָּסַק - פָּסְקִים, פָּסְקִי- וכו'; והריבוי של
שָׁלוּ - שָׁלוֹיִם, שָׁלוֹי־.

יב. הקמץ מתקיים בשמות בני הברה אחת,
ובכללם צורות בינוני מגורות עו-ע"י (באלה האחרונות הקמץ
מתקיים גם בצורות הנקבה), כגון :

רָץ, קָם, (רָצָה, קָמָה); דָּת, עָב, רוֹ, תָּא, תּוֹ, וֹ

רָץ - רָץ־, רָצִי, רָצָה, רָצְכֶם¹², רָצִים, רָצִי-, רָצִיכֶם וכו'; קָם - קָמִים,
קָמִי- וכו' (קָמָה - קָמַת־, קָמַתִי, קָמַתְךָ, קָמַתְכֶם; קָמוֹת, קָמוֹת־,
קָמוֹתִי וכו'¹³; דָּת - דָּתוֹת, דָּתוֹת־, דָּתִי-, דָּתִיָּה, דָּתוֹתֶיךָ וכו';
עָב - עָבִים, עָבִי-, עָבִיָּה וכו'; רוֹ - רוֹיִם, רוֹי־ וכו'; תּוֹ - תּוֹיִם, תּוֹי־,
תּוֹיכֶם וכו'.

12. ודאי נתת דעתך: בסמיכות ובכינויי הנוכחים יחיד - בשינוי
הקמץ לפתח (כמו רץ וכו'): קָם - קָמ־, קָמְכֶם.

13. שים לב, הקמץ מתקיים גם בשמות: בָּבָה, בָּמָה: בָּבַת־, בָּבַתִי,
בָּבַתְכֶם, בָּבוֹת, בָּבוֹת־, בָּבוֹתִי וכו'; בָּמַת־, בָּמַתִי, בָּמַתְכֶם בָּמוֹת, בָּמוֹת־,
בָּמוֹתִי וכו'.

רוחניותו; כְּנַפִּי, כְּנַפֵּי; רָאִי – רָאִיתִי, רָאִיִּים; חֶקְלָאִי – חֶקְלָאִיִּים,
 חֶקְלָאוֹת, חֶקְלָאוֹתְכֶם; מְלָאכּוֹתֵי – מְלָאכּוֹתֵיכֶם, מְלָאכּוֹתֵינִי; זִוִּית –
 זִוִּיתִי, זִוִּיתֵי, זִוִּיֹת, זִוִּיֹת – (סמ'), זִוִּיֹתֵי; גְּלוֹת, גְּלוֹתֵי, גְּלוֹתֵינוּ;
 חֲזוֹת – חֲזוֹתֵי, חֲזוֹתֵיכֶם, חֲזוֹתֵינוּ; רְשׁוֹת – רְשׁוֹתֵי, רְשׁוֹתֵינוּ.

3. כְּנִיתִקִּיִּים הַקִּמָּץ, בְּכֹל הַבְּרָה שֶׁהִיא, בְּשֵׁמוֹת הַיִּחַס
 שֶׁל עַמִּים וּמִשְׁפָּחוֹת וְכדו', כְּנוֹן:

יְנִי – יְנִיִּים, לְבָנוֹנִי – לְבָנוֹנִיִּים, עֲמֶלְקִי – עֲמֶלְקִיִּים, תְּבוֹרִי – תְּבוֹרִיִּים
 (מִן יָנוּ, לְבָנוֹן, עֲמֶלְק, תְּבוֹר)¹⁵.

יד. הַקִּמָּץ מִתְקִיִּים בְּצוּרוֹת, שֶׁבָּהֵן הוּא בֹא לִפְנֵי – אִי, – יִי, כְּנוֹן:
 (הִנֵּה) הִנָּאִים – הִנָּאִי, הִנָּאִי, הִנָּאִיכֶם; (חֲטָא) חֲטָאִים – חֲטָאִי, חֲטָאִי, חֲטָאִינִי,
 חֲטָאִיכֶם; (מְקָרָא) מְקָרָאִים – מְקָרָאִי, מְקָרָאִיכֶם; (מוֹצָא) מוֹצָאִים –
 מוֹצָאִי, מוֹצָאִיכֶם; (נוֹרָא) נוֹרָאִים – נוֹרָאִי, נוֹרָאִיכֶם; (מְשָׂא) מְשָׂאִים –
 מְשָׂאִי, מְשָׂאִיכֶם; (נְשָׂא) נְשָׂאִים – נְשָׂאִי – נְשָׂאִיכֶם; (קְשִׁי) קְשִׁיִּים –
 קְשִׁיִּי, קְשִׁי, קְשִׁיכֶם; (חֲלִי) חֲלִיִּים – חֲלִיִּי, חֲלִיִּיכֶם; (גְּדִי) גְּדִיִּים –
 גְּדִיִּי, גְּדִי, גְּדִיִּהֶם.

יוצאים מכלל זה (בביטול הקמץ):

דְּשָׂא, טָנָא, כְּלָא, פְּלָא, פְּרָא, גְּמָא

דְּשָׂאִים – דְּשָׂאִי – (ולא דְּשָׂאוּ), דְּשָׂאִי, דְּשָׂאִיכֶם; טָנָאִים – טָנָאִי, טָנָאִי,
 טָנָאִיכֶם; כְּלָאִים – כְּלָאִי, כְּלָאִי, כְּלָאִיכֶם; פְּלָאִים – פְּלָאִי, פְּלָאִי,
 פְּלָאִיכֶם; פְּרָאִים – פְּרָאִי, פְּרָאִי, פְּרָאִיכֶם; גְּמָאִים – גְּמָאִי, גְּמָאִי,
 גְּמָאִיכֶם.

15. עפ"י חמולי, ישובי, מכירי, עמלקי, פרעתוני.
 הבאים במקרא. שים לב: בשמות היחס ישראלי ישמעאלי אין קמץ.

עֲטָרָה, עֲצָרָה, עֶקְרָה, עֲתָרָה, עֲדָשָׁה, עֲלָטָה, עֲשָׂרָה, יְבֵמָה

עֲטָרָה – עֲטָרָת־, עֲטָרָתִי, עֲטָרְתֶּם, וכו', עֲטָרוֹת, עֲטָרוֹת־, עֲטָרוֹתֵי וכו'.

עֲצָרָה – עֲצָרָת־, עֲצָרָתִי וכו', עֲצָרוֹת, עֲצָרוֹת־, עֲצָרוֹתֵי וכו'; יְבֵמָה – יְבֵמַת־, יְבֵמַתִּי וכו'. וכן: עֲזָרָה – עֲזָרָת־, עֲזָרָתוֹ (עַס־י המסורת התימנית. המסורת הספרדית היא עֲזָרַת; המסורת האשכנזית: במשנה עֲזָרַת, ובפיוט עֲזָרַת).

3. אולם שמות רבים של משקל פְעֻלָה נטייתם בקיום הקמץ.

ואלה הם:

א. השמות שע'–שורשם היא אות י', או ל'–שורשם היא א' או י'

– נטייתם בקיום הקמץ, כגון:

עִירָה; לְטָאָה, הִנָּאָה; בְעִיָה, הִזִּיָה, לִוִּיָה, מְנִיָה

עִירָה – עִירָת־, עִירָתִי, עִירְתֶּם, עִירוֹת, עִירוֹת־, עִירוֹתֵי.
בְעִיָה – בְעִיַת־, בְעִיַתִּי, בְעִיַתֶּם, בְעִיּוֹת, בְעִיּוֹת־, בְעִיּוֹתֵי וכו'.

ב. וכן יתקיים הקמץ בשמות הבאים:

גְמָרָה, דְרָשָׁה, חֲזָרָה, סְבָרָה, פְשָׁרָה, תְעֻלָה (בכל משמעויותיה);
גם: מְעָרָה, מְצָדָה, תְלָאָה¹⁶ (המ' והת' לא מן השורש): גְמָרָה – גְמָרַת־, גְמָרָתִי, גְמָרְתֶּם, גְמָרוֹת, גְמָרוֹת־, גְמָרוֹתֵי וכו'; דְרָשָׁת־; חֲזָרָתִי; סְבָרְתֶּם; פְשָׁרוֹת־; תְעֻלוֹתִי; מְעָרוֹתֶיךָ וכו'.

16. השווה: סעיף ט"ו, 3, א'.

טז. בעיות משקלי מַפְעָלָה, תַּפְעָלָה

1. שמות משקלי מַפְעָלָה, תַּפְעָלָה – נטייתם בדרך-כלל כסגוליים, כגון:

מְדַרְשָׁה, מַחְלֻקָה, מַעְרָכָה, מַעֲבָרָה, מַשְׁפָּחָה, מְלַתְחָה, מַפְלָה,
מוֹשְׁבָה, מוֹדְעָה, תוֹדְעָה, תוֹלְדָה

מְדַרְשָׁה – מְדַרְשָׁתִּי, מְדַרְשָׁתוֹ וכו' מְדַרְשָׁוּת, מְדַרְשָׁוֹת, מְדַרְשָׁוֹתִי וכו';
מַעְרָכָה – מַעְרָכָתִּי, מַעְרָכָתוֹ, מַעְרָכָתִי, מַעְרָכָתוֹ, מַעְרָכָוֹתִי וכו';
מַשְׁפָּחָה¹⁷ – מַשְׁפָּחָתִּי, מַשְׁפָּחָתוֹ וכו'; מַפְלָה – מַפְלָתִּי, מַפְלָתוֹ וכו';
מוֹשְׁבָה – מוֹשְׁבָתִּי, מוֹשְׁבָתוֹ וכו'; תוֹדְעָה – תוֹדְעָתִּי, תוֹדְעָתוֹ וכו'.

יוצאים מן הכלל:

מְטָרָה – מְטָרָתִּי, מְטָרָתוֹ, מְטָרָתְכֶם וכו', מְטָרָוֹת, מְטָרָוֹתִי, מְטָרָוֹתֵי וכו';
מַתְנָה – מַתְנַתִּי, מַתְנַתוֹ, מַתְנַתְכֶם וכו'; מַתְנַוֹת, מַתְנַוֹתִי, מַתְנַוֹתֵי וכו';
מַשְׁאָה (=הלוואה) – מַשְׁאָתִּי, מַשְׁאָתוֹ, מַשְׁאָתְכֶם, מַשְׁאָתֵי וכו';
מַשְׁאָתְכֶם; מַשְׁאָוֹת, מַשְׁאָוֹתִי, מַשְׁאָוֵי וכו'; מַשְׁאָה – הנטייה כשם הקודם.

וכן השמות ממשקל זה משורשי ל"א כגון:

מְדַשְׁאָה – מְדַשְׁאָתִּי, מְדַשְׁאָתוֹ, מְדַשְׁאָתְכֶם, מְדַשְׁאָוֹת, מְדַשְׁאָוֹתִי, מְדַשְׁאָוֵי וכו';
מְרַפְּאָה – מְרַפְּאָתִּי, מְרַפְּאָתוֹ, מְרַפְּאָתְכֶם, מְרַפְּאָוֹת, מְרַפְּאָוֹתִי וכו';
וכן מְשׁוֹאָה – מְשׁוֹאָתִּי, מְשׁוֹאָתוֹ, מְשׁוֹאָתְכֶם, מְשׁוֹאָוֹת, מְשׁוֹאָוֹתִי וכו' (מגורת ל"ה על דרך ל"א); תוֹצְאָה – תוֹצְאָתִּי, תוֹצְאָתוֹ, תוֹצְאָתְכֶם, תוֹצְאָוֹת, תוֹצְאָוֹתִי וכו'.

17. השווה: סעיף ב' 1, 2.

1. הקמץ מתקיים באות מ' שבראש השמות מגורת הכפולים, כגון:

מָגֵן, מָסַךְ, מָעוּ

מָגֵן - מְגִינָה, מְגַנֵּם, מְגַנֵּם, מְגַנֵּי וכו'; מָסַךְ - מְסַכֵּה, מְסַכֵּה, מְסַכֵּה, מְסַכֵּה וכו'; מָעוּ - מְעִיז וכו'.

2. בשמות המסתיימים בהברה מוטעמת, שלפניה שווא נע - הקמץ שלפני שווא נע זה מתקיים בנטיית שמות אלה וכן בצורות הנגזרות מהם כגון:

דְּרָבָן, דְּבָרַת, נְצָרַת, צָרְפַת

דְּרָבָן (שים לב: דְּ-רָבָן, וכן כל השמות הבאים) - דְּרָבָן, דְּרָבָנִי, דְּרָבָנְךָ וכו'; צָרְפַת - צָרְפַתִּי, צָרְפַתוֹת.

3. קיום הקמץ בשמות בודדים

בשמות הבודדים הבאים יתקיים הקמץ:

בריבוי של השם שְׂבֹעַ: שְׂבֹעוֹת, שְׂבֹעוֹת, שְׂבֹעוֹתֵיכֶם. שים לב: ביחיד לא יתקיים הקמץ: שְׂבֹעַ - שְׂבֹעִי, שְׂבֹעֵי, שְׂבֹעֵיכֶם¹⁸. שְׁלִישׁ (במשמעות שר-צבא) - שְׁלִישׁ, שְׁלִישׁוֹ, שְׁלִישֵׁי, שְׁלִישֵׁי, שְׁלִישוֹת.

וְתִיק - וְתִיקִי, וְתִיקִי, וְתִיקִים, וְתִיקִי, וְתִיקוֹת.

חֲפֵן - חֲפֵנִי, חֲפֵנֵי, חֲפֵנֵיכֶם (בניגוד לסעף ז' 2).

מִטְעַע (מִטְעַעִי, מִטְעַעֵי, מִטְעַעְכֶּם); מִטְעַעִים - מִטְעַעִי, מִטְעַעֵי, מִטְעַעֵיכֶם (בניגוד לסעף ז' 2).

מוֹרָשׁ (מוֹרָשִׁי, מוֹרָשֵׁי, מוֹרָשְׁכֶם); מוֹרָשֵׁים - מוֹרָשֵׁי, מוֹרָשֵׁי, מוֹרָשֵׁיכֶם וכו'.

18. מספר זוגי נגזר, כידוע, מצורת יחיד.

ה ת ר ו כ ן

		דברי הקדמה
ג		הקמץ הגדול והרגיל
ה		א. תנאי קיומו של הקמץ הגדול
ו		ב. בעיות נספחות
		ג. הקמץ המוטעם בהברה סופית — דינו בסמיכות ולפני
ח		כּם, כּן
ט		ד. ממשקלי הקמץ הרגיל
		הקמץ הגדול הקיים
י		ה. קיום הקמץ בכל התנאים
י		ו. הקמץ לתשלום דגש
יא		ז. הקמץ במשקלים פעל, פעל
יב		ח. הקמץ בשמות הפעולה של פיעל והפעיל
יג		ט. הקמץ בשמות בעלי סיום — ה, — תו, — ר
יד		י. הקמץ במשקל פעול
טו		יא. הקמץ במשקל פעל
טז		יב. הקמץ בשמות בני הברה אחת
טז		יג. הקמץ במלים המסתיימות — י, — יה, — ית, — ות, — יות
יז		יד. הקמץ לפני — אי, — יי
		נטיות מעורבות
יח		טו. בעיות משקל פעלה
כ		טז. בעיות משקל, מפעלה, תפעלה
כא		יז. קביעות שונות